

УДК 556.18:339.97(575.3)

Окорський В. П.
кандидат технічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Національного університету
водного господарства та природокористування

Okorskyi Vitalii
PhD in Technical Sciences,
Associate-professor Management department
National University of Water and Environmental Engineering

ІНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА ВОДОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ЯК ОСНОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕСПУБЛІКИ ТАДЖИКИСТАН

Анотація. В результаті проведених досліджень встановлено основні проблеми чинної системи територіально-галузевого принципу управління водогосподарським комплексом Республіки Таджикистан, яка є надзвичайно важливою галуззю економіки держави. Інституційна реформа є головною складовою частиною реформи водного господарства й передбачає практичну реалізацію моделі інтегрованого управління водними ресурсами як ефективної форми взаємодії органів державної влади, місцевих територіальних громад та підприємницьких структур, а також реалізацію принципів сталого розвитку територій на засадах раціонального водокористування й збереження екологічної рівноваги. Планування науково обґрунтованого розподілу води й розвитку водних ресурсів можна забезпечити лише в межах природного водного басейну, оскільки всі дії, які проводяться у верхоріччях, безпосередньо впливають на доступність та якість води в низинах річок. Басейн річки – це територія, в межах якої формується стік води, що пов'язаний з іншими водотоками у верхоріччях і низинах та межує з ними, тому він є найкращим індикатором управління водними ресурсами. У зв'язку з цим запровадження басейнового управління водними ресурсами, що є складовою частиною інтегрованого управління, визнано одним з головних принципів реформи водогосподарської галузі економіки Республіки Таджикистан.

Ключові слова: інституційна реформа, водогосподарський комплекс, інтегроване управління, басейнове управління, децентралізація, сталий розвиток, модель управління.

Вступ та постановка проблеми. Республіка Таджикистан, займаючи лише 11% території Центральної Азії, забезпечує формування більше 65% водних ресурсів регіону.

У середній за водозабезпеченістю рік на території країни формується 115 км³ річкового стоку. З усього стоку поверхневих вод, який формується на території Республіки Таджикистан (РТ), споживається лише 18%, або 11,3% обсягу стоку басейна Аральського моря [1].

Генеральним напрямом використання потужного потенціалу водних ресурсів Таджикистану є гідроенергетика, адже потенційні гідроресурси Республіки оцінюються майже у 600 млрд. кВт. год, з яких не менше 300 млрд. кВт. Год. є економічно вискоєфективними для освоєння. Нині фактично використовується тільки 3% цього потенціалу [2].

Сільськогосподарське зрошувальне землеробство має надзвичайно велике значення для забезпечення продовольчої безпеки країни та створення робочих місць у сільській місцевості. Близько 80% сільськогосподарської продукції забезпечується за рахунок земель, що зрошуються. Загальний обсяг води, яка забирається з усіх дже-

рел для зрошення, в середньому становить 8–10 км³ за рік, при цьому майже 4,5 км³ (близько 50%) відводяться в поверхневі водойми, річки та озера у вигляді колекторно-дренажних та інших скидних вод [3].

Нині Таджикистану виділені для можливого використання водні ресурси обсягом 14,29 км³ на рік. Цікаво відзначити, що у 60-х роках ХХ століття загальний обсяг водокористування в Республіці становив 8 км³. Отже, за останні 50–60 років водоспоживання в Таджикистані зросло на 40% [4].

Істотної шкоди раціональному водокористуванню та охороні водного середовища завдає територіально-галузевий принцип управління водними ресурсами. У зв'язку з тривалим домінуванням командно-адміністративної системи управління господарською діяльністю відповідні міністерства й відомства є фактичними власниками водних ресурсів. Внаслідок цього суспільство часто позбавлене можливості протистояти тиску вузьковідомчих інтересів щодо їх використання.

Галузевий підхід наклав відбиток також на організаційні особливості сформованої системи управління вод-

ними ресурсами, адже більше 83% води забирається на потреби зрошення земель, промисловість споживає тільки 4–5%, на водопостачання житлово-комунального сектору використовуються 3–4%, а на інші потреби забираються 8–10% води [1].

Територіальний підхід до організації системи управління водними ресурсами РТ реалізується через функціонування відповідних управлінь меліорації та іригації (УМІ) Гірсько-Бадахшанської автономної області, УМІ по Душанбенській і Гіссарській зонах, УМІ Хотлонської області та інших державних галузевих організацій, досвід діяльності яких свідчить про те, що вони не зацікавлені у вкладанні додаткових коштів у запровадження сучасних водозберігаючих технологій, раціональному використанні й охороні водних ресурсів та очищенні забруднених зворотних вод. Основною причиною низької ефективності водокористування є відсутність комплексного підходу до управління водними ресурсами.

Свідченням неефективності сучасної системи управління водними ресурсами та одним із чинників їхнього надмірного забруднення є високий рівень фізичного спрацювання об'єктів природоохоронної інфраструктури, яка потребує нарощення обсягів капітальних інвестицій у модернізацію каналізаційних та водопровідних мереж.

Держава зацікавлена в ефективному використанні та збільшенні її природно-ресурсного потенціалу як одного з джерел поповнення бюджету за рахунок надходжень від плати за користування водними ресурсами, тому вона повинна створювати умови для оптимізації водокористування, охорони та захисту довкілля. Бізнес як один з основних водокористувачів також зацікавлений у раціональному використанні та поліпшенні стану водних ресурсів, оскільки від цього залежать його прибутки. Суспільство ж зацікавлене у збереженні природного середовища з позицій передусім формування умов підвищення рівня соціальної та екологічної безпеки [5].

Досвід передових країн світу свідчить про те, що альтернативою ефективному управлінню водокористуванням за територіально-галузевим принципом може стати система інтегрованого управління водними ресурсами (ІУВР) [6].

Провівши аналіз сучасного стану водогосподарського сектору економіки Республіки Таджикистан, ми встановили необхідність реформування галузі, а також визначили її основні завдання, такі як підвищення ефективності планування, розвитку та управління водним сектором на основі сталої політики, спільного аналізу й управління якістю та кількістю поверхневих і ґрунтових вод; збалансований підхід до потреб різних водокористувачів та створення умов для сталого розвитку територій; запровадження басейнового принципу як одиниці управління водними ресурсами; отримання економічного ефекту для РТ на основі принципів справедливості та рівноправності без завдання збитків екологічному стану з урахуванням потреб у воді країн, які розташовані нижче за течією річок [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система управління водними ресурсами тривалий час є об'єктом різноманітних методів та пропозицій щодо її трансформації. У працях А. Васильєва, Н. Бистрицької, І. Бистрицької, В. Голяна, Л. Левковської, В. Мандзик, В. Сташука, М. Хвесика, А. Яцка [6; 7] та інших вчених розглядаються питання перегляду підходів до формування системи управління водними ресурсами, механізмів інтеграції органів управління водним господарством з іншими суб'єктами водних відносин, шляхів практичної реалізації позитивного світового досвіду управління водними об'єктами та водокористуванням, особливостей втілення

в практику господарювання басейнового принципу управління водними ресурсами, який має забезпечити цілісність, взаємоузгодження та поступальність щодо господарського освоєння водоресурсного потенціалу.

Зарубіжні та вітчизняні дослідники, зокрема В. Данілов-Данільян, В. Духовний, В. Соколов, Дж. Алертс, Н.Л. Дікінсон, Дж.Р. Камбатуку, Х.Дж. Хенріксен, С.А. Салліван [5], пропонують моделі управління водними ресурсами в контексті загострення глобальних водних проблем з урахуванням сучасних тенденцій зміни клімату.

Для реалізації принципів реформування водного господарства Постановою Уряду РТ було прийнято «Програму реформи водогосподарської галузі економіки Таджикистану на 2016–2025 роки» [4].

Програма визначає наявні проблеми у водному господарстві, мету та завдання реформи, способи реалізації цих завдань і досягнення цілей, а також фінансові ресурси, необхідні для реалізації реформи.

Необхідність реформи водогосподарського сектору економіки Республіки Таджикистан викликана тим, що сьогодні забезпечення продовольчої, екологічної безпеки та сталого розвитку економіки держави все більше залежить від ефективного управління наявними водними ресурсами. У зв'язку з цим з огляду на зростаючу потребу більш ефективної та стійкої форми управління водними ресурсами, вирішення наявних проблем у водному господарстві країни та задля впровадження передових, всесвітньо визнаних інституційно-правових механізмів управління водними ресурсами Уряд РТ прийняв рішення реформування водного господарства країни.

Основними засадами реформи є [4]:

- перехід на басейнове управління водними ресурсами, засноване на гідрологічних границях річкових басейнів, зі створенням басейнових і підбасейнових організацій;
 - рівноправний облік потреб усіх водокористувачів під час розподілу водних ресурсів та управлінні ними, тобто впровадження ІУВР з особливим акцентом на соціально-економічний розвиток і покращення благополуччя народу, а також здійснення належної координації між усіма водокористувачами;
 - розподіл функцій водогосподарської політики та регулювання від виробничої та господарської діяльності.
- Метою** статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення практичних механізмів формування моделі інтегрованого управління водними ресурсами в контексті забезпечення сталого водокористування й досягнення економіко-екологічно стійкого управління водними ресурсами з використанням басейнового принципу; запровадження основ децентралізації водогосподарської галузі Республіки Таджикистан.

Результати дослідження. Задля вирішення соціальних питань населення, розвитку питного водопостачання та зрошувального землеробства, відновлення об'єктів системи водопостачання та іригації, згідно з Програмою [4], передбачено:

- відновити інфраструктуру питного водопостачання та санітарії;
- провести інвентаризацію основних фондів іригації та дренажу;
- розробити план фінансування відновлення іригаційної інфраструктури;
- відновити іригаційну інфраструктуру та покращити умови її експлуатації.

У зв'язку з цим задля підтримки буде вжито додаткових заходів, таких як укріплення потенціалу уповноважених державних органів влади у сфері використання й

охорони водних ресурсів, створення Національної інформаційної системи водних ресурсів, забезпечення участі водокористувачів та громадянського суспільства в процесі використання та охорони водних ресурсів, участь партнерів з розвитку й донорів у реалізації програми реформ.

Інституційна реформа, включаючи розподіл між політичними управлінськими та виробничо-господарськими функціями, є головною складовою частиною реформи водного господарства. Без проведення таких змін наявної інституційної системи ефективна реформа водного господарства неможлива.

Реформа водогосподарської галузі економіки розпочалася з прийняттям Указу Президента Республіки Таджикистан [8] й передбачає основні етапи реформування водного господарства, включаючи перехід на Інтегроване управління водними ресурсами річкових басейнів [4]. Реформу водного сектору визнано необхідною частиною реформи сільського господарства.

Указ Президента Республіки Таджикистан [8] є правовою основою початку реформування водного сектору. Відповідно до цього Указу Міністерство меліорації і водних ресурсів Республіки Таджикистан було ліквідовано, політичні та господарські функції у водному господарстві покладено на Міністерство енергетики і водних ресурсів РТ, а реалізацію функцій зі зрошення та меліорації – на новостворене Агентство меліорації та іригації при Уряді РТ.

Реформа базується на загальних принципах ІУВР, в яких особливе значення мають питання соціальних та економічних інтересів і навколишнього середовища шляхом стійкого й зваженого управління водними ресурсами.

Систему інтегрованого управління позитивно сприймають державні та муніципальні водні інституції, особливо щодо транскордонного співробітництва в ситуації,

коли водокористування у верхній течії загрожує якості води, наростаючому фізичному та екологічному виснаженню водних ресурсів.

Поштовхом до прийняття концепції інтегрованого управління водними ресурсами в більшості країн світу як уніфікованого підходу став План дій і Цілі розвитку тисячоліття, прийняті на Всесвітньому саміті з питань сталого розвитку в Йоганнесбурзі у 2002 році, де було задекларовано необхідність застосування екосистемного підходу до управління водними ресурсами.

Інтегроване управління водними ресурсами – це система управління, побудована на обліку та моніторингу всіх видів водокористування, розташованих у межах регіональних екосистем відповідних річкових басейнів, що враховує інтереси різних галузей та ієрархічних рівнів водокористування, залучає всі зацікавлені сторони до процесу прийняття рішень та сприяє ефективному й сталому їх використанню. ІУВР ґрунтується на низці ключових засад, які визначають його практичну сутність (рис. 1).

Басейнове управління водними ресурсами в Республіці Таджикистан буде здійснюватися в межах гідрографічних границь річкових басейнів і пов'язаних з ними підземних водних об'єктів відповідно до принципів інтегрованого управління водними ресурсами. З урахуванням гідрологічних границь у межах реалізації реформи водного сектору річкові басейни РТ поділено на чотири басейни, в межах яких будуть встановлені Сирдар'їнська басейнова організація річки (БОР), Пянджська, Вахшська і Кафірніганська БОР.

Планування водними ресурсами та управління ними буде здійснюватися в межах басейнів річок, відповідно, основні інституційні реформи будуть проводитися в цих басейнах.

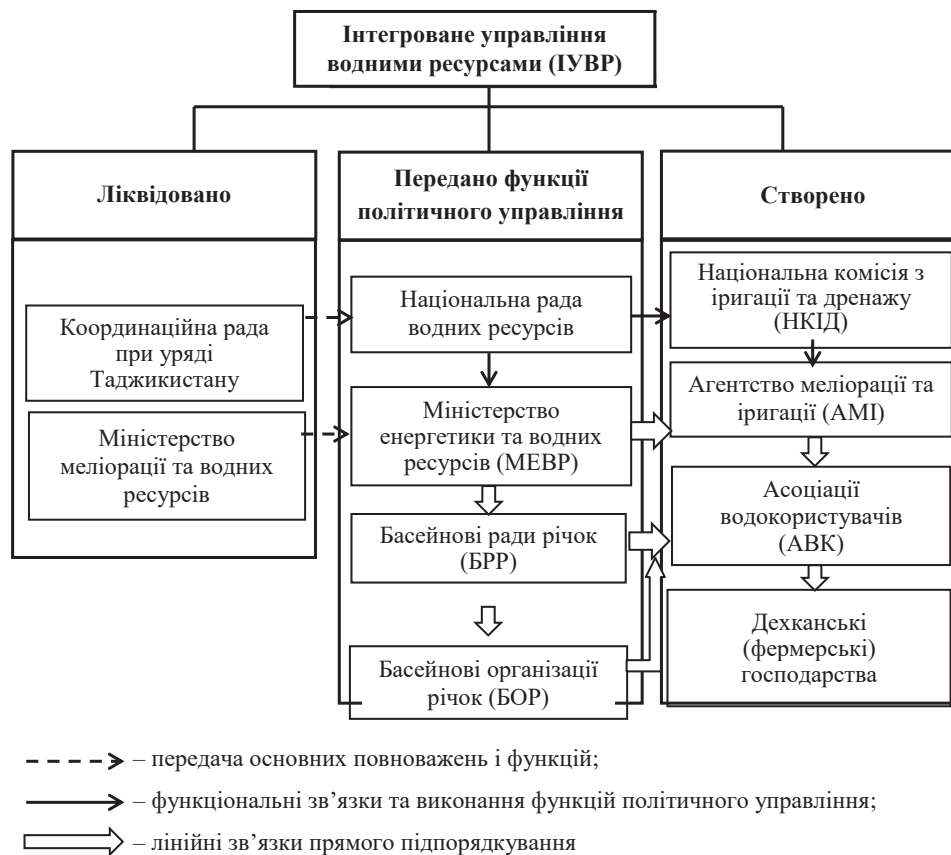

Рис. 1. Схема інституційної реформи водогосподарської галузі у сфері іригації та дренажу

Ефективне запровадження системи ІУВР вимагає вжиття таких заходів:

- перехід від адміністративно-територіального управління до управління в межах гідрологічних чи гідрографічних одиниць, таких як басейни річок, витoki басейнів та зрошувальні системи;
- ефективне й послідовне координування різних секторів в рамках діяльності провідної галузі;
- створення ефективної організаційної структури установ, здатних запровадити ІУВР, зокрема асоціацій водокористувачів (АВК) на місцевому рівні в межах гідрологічних чи гідрографічних районів;
- вдосконалення взаємовідносин між організаціями, які надають послуги, та їх споживачами, зменшення впливу місцевих органів влади на систему управління водними ресурсами й надання послуг.

За сучасних умов економічного розвитку Республіки Таджикистан необхідно запровадити основні положення ІУВР, які з технічної, економічної, соціальної, екологічної та політичної точок зору мають стати дорожньою картою щодо реформи водогосподарського комплексу країни.

Особливостями інтегрованого управління водними ресурсами в Республіці Таджикистан є:

- велике значення гідроенергетики;
- значимість оплати за подачу води;
- попередження виснаження підземних вод;
- значимість доступу до іригаційної води;
- перехід на принципи басейнового управління;
- необхідність участі територіальних громад в ІУВР;
- приділення особливої уваги гірським регіонам та зміцнення захисту від повеней і паводків.

Реформа водного сектору для здійснення інтегрованого управління водними ресурсами передбачає створення на національному та басейновому рівнях нових інституційних механізмів, таких як Національна рада водних ресурсів, БОР, БРР. У секторі меліорації та іригації задля реалізації завдань ІУВР реорганізовані або створені нові управлінські органи, такі як НКІД, АМІ та АВК (рис. 1).

Національна рада водних ресурсів при Уряді РТ є вищим консультативно-дорадчим органом при Уряді Республіки Таджикистан, який має координувати діяльність міністерств, відомств та інших уповноважених державних органів з планування, використання, охорони водних ресурсів, а також управління ними.

Міністерство енергетики та водних ресурсів РТ є центральним органом виконавчої влади, який здійснює діяльність з розроблення та реалізації державної політики у сферах паливно-енергетичного комплексу й водних ресурсів країни. МЕВР Республіки Таджикистан є провідним органом у реформуванні водного сектору економіки країни та запровадженні ІУВР. У зв'язку з цим на нього покладено відповідальність за розроблення національних програм та завдань для належного освоєння, використання, охорони енергетичних та водних ресурсів, їх захисту та збереження для майбутніх поколінь, а також управління ними.

Національна комісія з іригації та дренажу (НКІД) – це орган, який здійснює функції з розроблення єдиної державної політики та нормативно-правового регулювання у сфері меліорації земель і зрошувальних систем, використання та збереження об'єктів водного господарства, забезпечення поливною водою й охорони водних ресурсів.

Агентство меліорації та іригації (АМІ) при Уряді РТ створено на підставі Указу Президента Республіки Таджикистан [8] і є центральним органом виконавчої державної влади у сфері меліорації та іригації.

АМІ покликана в контексті реформи водного господарства, переходу на ІУВР і басейнове управління провести реформу сектору меліорації та іригації земель. Ця реформа має здійснити управління зрошувальними системами на рівні басейнів і самих зрошувальних систем, що буде відповідати основним принципам реформування водогосподарської галузі економіки країни.

На АМІ також покладено обов'язки здійснення експлуатації та утримання водогосподарських об'єктів, виконання проектування й будівництва нових гідротехнічних споруд, проведення берегоукріплювальних робіт задля попередження ризиків повеней, освоєння та водозабезпечення земель тощо.

Асоціації водокористувачів (АВК) є організаціями, на які покладено обов'язки з експлуатації та утримання внутрішньогосподарської зрошувальної та дренажної мережі. При цьому законодавчо закріплено, що зони обслуговування АВК та їх Федерацій повинні співпадати з гідрографічними межами елементів зрошувальних систем і перебувати в межах БОР.

Федерації АВК в Таджикистані є спеціалізованими громадськими об'єднаннями, які мають право утримувати внутрішньогосподарські зрошувальні та колекторно-дренажні системи, а також управляти ними.

Нині в країні створено близько 400 АВК. Однак створення цих організацій поки що не принесло очікуваного ефекту, тому що із загальної кількості АВК близько 150 належним чином не функціонують. Діючі асоціації поки що не довели, що вони можуть ефективно управляти навіть внутрішньогосподарськими іригаційними системами. АВК відчують себе підконтрольною структурою Агентства меліорації та іригації, а не його партнерами. Вся їх робота поки що зводиться до збирання платежів за воду, за послуги АМІ з подачі іригаційної води.

Висновки. Наявна система управління водними ресурсами, негосподарського, нераціонального їх використання, яка побудована за територіально-галузевим принципом, спричинює надзвичайно високі та недопустимі на сучасному етапі розвитку людства економічні й соціальні витрати, а також приводить до значних збитків довкілля. Дефіцит і погіршення якості водних ресурсів стануть вирішальними чинниками, які зроблять неможливим економічний розвиток держави, приведе до екологічної, фінансової та соціальної нестабільності регіонів.

Зростання чисельності населення й водоспоживання РТ вимагає вжиття невідкладних заходів з оптимального регулювання та раціонального використання, справедливого розподілу водних ресурсів, управління попитом на воду, координування діяльності різних водоспоживачів, запровадження у виробництво водозберігаючих технологій тощо.

Без реформування та розподілу функцій між політичними, управлінськими та виробничо-господарськими цілями і проведення відповідних змін наявної інституційної системи ефективна реформа водного господарства неможлива.

Внаслідок переходу до моделі інтегрованого управління водними ресурсами, заснованою на відповідних принципах з урахуванням вжиття організаційних, технічних та інших заходів, а також за умови забезпечення достатнього обсягу фінансування можуть бути досягнуті позитивні результати з реформування системи управління водними ресурсами. Головними з них є досягнення стабільності системи водозабезпечення населення та економіки країни якісними водними ресурсами за значного зменшення непродуктивних втрат води в системах водопостачання; впровадження принципів

демократичного управління водними ресурсами шляхом залучення до управління представників усіх водоспоживачів, поступової передачі їм керівництва та активної участі їх і держави на партнерських засадах у підтримці

й розвитку водогосподарських систем; вирішення частини соціальних проблем, пов'язаних зі справедливим рівномірним та стійким забезпеченням питною водою населення.

Список використаних джерел:

1. Салимов Т. Таджикистан – страна истоков вод. Душанбе, 2013. 62 с. URL: <https://www.postsovietarea.com/jour/article/download/86/87> (дата звернення: 26.06.2019).
2. Ясинский В., Мироненков А., Стеклов Ю., Сарсембеков Т. Международная практика сотрудничества и проблемы развития гидроэнергетики в бассейнах трансграничных рек. Алматы : РУАН. 2011. 104 с. URL: <http://www.eabr.org/rus/publications/AnalyticalReports> (дата звернення: 26.06.2019).
3. Национальная стратегия развития Республики Таджикистан на период до 2030 года : утверждено Постановлением Маджлиси намояндагон Маджлиси Оли Республики Таджикистан от 1 декабря 2016 года № 636. URL: <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/taj170774.pdf> (дата звернення: 26.06.2019).
4. Програма реформи водогосподарської галузі економіки Таджикистану на 2016–2025 роки : Постанова Уряду РТ від 30 грудня 2015 року № 719.
5. Интегрированное управление водными ресурсами: от теории к реальной практике. Опыт Центральной Азии / под ред. В. Духовного, В. Соколова, Х. Мантритилаке. Ташкент : НИЦ МКВК, 2008. 364 с.
6. Левковська Л., Мандзык В. Формування моделі інтегрованого управління водними ресурсами в контексті забезпечення сталого водокористування. *Збалансоване природокористування*. 2018. № 2. С. 46–53.
7. Розроблення стратегічної моделі управління водо ресурсним потенціалом / М. Хвесик, В. Голян, Л. Левковська, А. Сундук, К. Рижова. *Формування моделі управління природними ресурсами в ринкових умовах господарювання : монографія*. Київ : ДУ ІПСР НАН України, 2013. С. 171–207.
8. Про вдосконалення структури виконавчих органів державної влади Республіки Таджикистан : Указ Президента від 19 листопада 2013 року № 12.

References:

1. Salimov T. (2013) Tadjhikistanstrana istokov vod. Dushanbe [Tajikistan is a country of water sources], 62 p. URL: <https://www.postsovietarea.com/jour/article/download/86/87> (accessed: 26 June 2019).
2. Yasinskiy V., Mironenkov A., Steklov Yu., Sarsembekov T. (2011) Mezhdunarodnaia praktika sotrudnichestva i problemy razvitiia hidroenerhetiki v basseinaх transhranichnykh rek [International practice of cooperation and the problems of hydropower development in the pools of ransboundary ivers]. Almaty : RUAN. 104 p. URL: <http://www.eabr.org/rus/publications/AnalyticalReports> (accessed: 26 June 2019).
3. Natsyonalnaia stratehiia razvitiia Respubliki Tadjhikistan na period do 2030 hoda [National Development Strategy of the Republic of Tajikistan for the period until 2030]. Utverzhdено postanovleniem Madzhlisi namoiandahon Madzhlisi Oli Respubliki Tadjhikistan ot 1 dekabria 2016 hoda no. 636. URL: <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/taj170774.pdf> (accessed: 26 June 2019).
4. Prohrama reformy vodohospodarskoi haluzi ekonomiky Tadzhykystanu na 2016–2025 roky [Tajikistan's Water Economy Reform Program for the 2016–2025] : Postanova Uriadu RT vid 30 hrudnia 2015 roku no. 719.
5. Dukhovnoho V., Sokolova V., Mantritolake Kh. (2008) Intehrirovannoe upravlenie vodnymi resursami: ot teorii k realnoi praktike. Opyt Tsentralnoi Azii [Integrated water resources management: from theory to real practice. Experience of Central Asia]. Tashkent : NITS MKVK, 364 p.
6. Levkovska L., Mandzyk V. (2018) Formuvannia modeli intehrovanoho upravlinnia vodnymy resursamy v konteksti zabezpechenia staloho vodokorystuvannia [Formation of a model of integrated water management in the context of ensuring sustainable water use]. *Zbalansovane pryrodokorystania*. No. 2, pp. 46–53.
7. Khvesyk M., Gholjan V., Levkovsjka L., Sunduk A., Ryzhova K. (2013) Rozroblennja strategichnoji modeli upravlinnja vodoresursnym potencialom [Development of a strategic model of water resource potential managment]. *Formuvannia modeli upravlinnia pryrodnyy resursamy v rynkovykh umovakh hospodariuvannia* [Formation of the model of natural resources management in market conditions of economy] : monohrafiia. K. : DU IEP SR NAN Ukrainy, pp. 171–207.
8. Pro vdoskonalennia struktury vykonavchykh orhaniv derzhavnoi vlady Respubliki Tadzhykystan [Presidential Decree “On Improving the Structure of Executive Bodies of State Power of the Republic of Tajikistan”] : Ukaz prezydenta vid 19.11.2013 roky no. 12.

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ РЕФОРМА ВОДОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ОТРАСЛИ КАК ОСНОВА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

Аннотация. В результате проведенных исследований установлены основные проблемы действующей системы территориально-отраслевого управления водохозяйственным комплексом Республики Таджикистан, которая является чрезвычайно важной отраслью экономики государства. Институциональная реформа является главной составляющей частью реформы водного хозяйства и предусматривает практическую реализацию модели интегрированного управления водными ресурсами как эффективной формы взаимодействия органов государственной власти, местных территориальных общин и предпринимательских структур, а также реализацию принципов устойчивого развития территорий на основе рационального использования воды и сохранения экологического равновесия. Планирование научно обоснованного распределения воды и развития водных ресурсов можно обеспечить только в пределах природного водного бассейна, поскольку все действия, которые осуществляются в истоках, непосредственно влияют на доступность и качество воды в низовьях рек. Бассейн реки – это территория, в пределах которой формируется сток воды, который связан с другими водотоками в истоках и низинах и граничит с ними, потому он является лучшим показателем управления водными ресурсами. В связи с этим введение бассейнового управления водными ресурсами, которое является составляющей частью интегрированного управления, признано одним из главных принципов реформы водохозяйственной отрасли экономики Республики Таджикистан.

Ключевые слова: институциональная реформа, водохозяйственный комплекс, интегрированное управление, бассейновое управление, децентрализация, устойчивое развитие, модель управления.

**INSTITUTIONAL REFORM OF WATER MANAGEMENT AS A BASIS
FOR DECENTRALIZATION OF ECONOMY IN REPUBLIC OF TAJIKISTAN**

Summary. The main issues of territorial and area management principals system of water management complex in Republic of Tajikistan were defined in this research. Due to long dominance of command and administrative management system of certain ministries and departments acts as an actual owner of water resources. Society is deprived of an opportunity to withstand the pressure of narrow-minded use interests. The evidence of inefficient modern water resources management system, as well as one of the factors of excessive pollution is the high level of objects environmental infrastructure physical activity, which requires volume increase of capital investment in modernizing irrigation, sewage and water supply networks. The suggested model of integrated water resources management as an effective form of interaction between state authorities, local communities and business structures involves sustainable development implementation principles of territories based on rational water use and ecological balance preservation. To effectively address all the problems associated with the implementation of integrated, it is necessary to divide political and legislative organization functions (planning, management and regulation) and functions related to the use (water intake, service of maintenance and repairing of water supply systems), which is also one of the guiding principles of Tajikistan's water area reform. Planning of scientifically grounded water distribution and water resources development can only be ensured within natural water basin boundaries, since all activities carried out in the upper part of rivers directly affect the availability and quality of water in the lower part of rivers. The river basin is an area within water flow formation related to watercourses in upper and lower parts of river, and therefore it is the best indicator of water resources management. The introduction of basin water resources management, which is a part of integrated management, is recognized as one of the main principles of reform of water management area of economy in Republic of Tajikistan. The introduction of integrated water management creates the conditions for effective implementation of the principles of sustainable development of territories on the basis of rational use of water and preservation of ecological balance of the region.

Key words: institutional reform, water management complex, integrated management; basin management, decentralization, sustainable development, model management.